

Transformačný proces človeka ako historického typu a kultúrnej bytosti má objektívne preukazateľný charakter (zmena objektívnych spoločenských vzťahov, zmena životného štýlu technizáciou, urbanizáciou a pod.). Úplne subjektívny ráz má však vedomie človeka o týchto zmenách, ktoré sa prejavuje v spôsobe interpretácie objektívnych vývojových zmien. Kresťanská interpretácia je v podstate odrazom objektívnych procesov, nadobúda však iluzívny charakter, lebo sa líši od pôvodných zdrojov a odrážajú sa v nej okrem pravdy o človeku vyložené omyly. Jeden z dokumentov interpretačného úsilia novej skutočnosti kresťanskými mysliteľmi je aj zborník esejí „Kresťanství dnes“, ktorý vydal Horizont, nakl. Socialistickej akademie v edícii Malá moderní encyklopedie, zv. 72, Praha 1969.

Zborník je koncipovaný ekumenicky, obsahuje príspevky autorov z okruhu všetkých troch hlavných kresťanských tradícií, a to autorov nielen profesionálnych teológov, ale aj laikov. Tematicky možno príspevky rozdeliť do troch okruhov problémov. Prvý okruh najväčšie rozsahom tvoria kresťanské sebareflexie o kresťanskej viere a jej vzťahu k problematike času a dejín. Sú to tieto príspevky: Gerhard Ebeling: *Čo znamená veriť?*; Emil Brunner: *Viera a dejiny* a *Kresťanské pochopenie času a večnosti*; Mircea Eliade: *Dejiny ako teofania*; José Maria González — Ruiz: *Špiritualita pre obdobie neistoty*; Heinrich Schlier: *Ježiš a Pilát podľa Jánovho evanjelia*; Geoffrey Wood: *Budúcnosť katolíckeho kresťanstva*; Karl Rahner: *Kresťanská budúcnosť človeka* a *Požiadavka „krátkeho súhrnu“ kresťanskej viery*. Druhý tematický okruh tvoria príspevky, ktoré sa zaoberajú problémom sekularizácie a jej dôsledkami pre kresťanskú vieru: Carl Friedrich von Weizsäcker: *Sekularizácia a prírodoveda*; Edward Schillebeeck: *Nový obraz boha a sekularizá-*

cia. V poslednom okruhu sú príspevky, ktoré sa zaoberajú zmenami cirkevných štruktúr a inštitúcií: Helmut Schelsky: *Je trvalá reflexia inštitucionalizovateľná?* *K téme modernej sociológie náboženstva*; Norbert Greinacher: *Premena štruktúr v cirkvi*.

Bez úmyslu zaznávať osobnostné prístupy jednotlivých autorov treba vzhľadom na veľký okruh problémov vydedukovať určitú rovinu všeobecnosti, teda to, čo je pre väčšinu príspevkov typické. Najpálčivejším problémom, ktorý si vynucuje opúšťať staré stereotypy myslenia a púšťať sa do myšlienkových avantúr z kresťanských pozícií, je práve nová kvalita spoločenskej reality, zmena spoločenských štruktúr, ktoré pôsobia aj na cirkevné organizácie. Nová situácia kresťanstva si vyžaduje nové teoretické zdôvodnenie svojho jestvovania. Povedané inými slovami — kresťanstvo sa potrebuje cítiť doma v nových spoločenských štruktúrach, pretože pociťuje nedostatočnú historickú zakotvenosť svojou absenciou pri aktívnom vytváraní nových spoločenských štruktúr. Na to treba sa predovšetkým odpútať od starých foriem činnosti a spojení so starými štruktúrami. Preto z každého príspevku vychádza kritika vlastných radov a cítiť v nich nespokojnosť s vlastnou činnosťou. Väčšine autorov sa javí potreba nového formulovania viery (Ebeling; Nevera existuje aj v kresťanskom rúchu, viera nie je parciálny akt, ale univerzum — základ existencie, čím sa všetko stáva predmetom viery). U Brunnera je snaha klasifikovať vieru ako univerzum, ktoré dáva zmysel dejinám (34) a pod.

Napriek výhradám z našej strany voči niektorým tvrdeniam (napr. obraz dejín nie je objektívna danosť, ale reflex sebachápania človeka, t. j. jeho viery a nevery) a napriek nesúhlasu s kresťanskými víziami budúceho sveta a úlohy kresťanstva v ňom je sympatická kritičnosť príspevkov, ktorá smeruje do vlastných radov.

Ide najmä o odsúdenie ľudí, ktorí chcú používať skrátený postup a zneužívajú tým náboženstvo, aby sa vyhli záväznej úlohe utvárajú dejiny svojimi vlastnými prostriedkami (54). Užitočné sa javí aj na-
bádanie katolíkov, aby sa vzdali klerikálnej túžby viesť politickú činnosť katolíkov a mnohé iné výroky.

Veľmi pôsobivá je analýza katolicizmu od G. Wooda, v ktorej podáva vývoj kresťanstva od židovskej podoby a prvokresťanského entuziazmu cez stredoveký transzendentalizmus až do súčasnosti. Zaujímavé sú však aj jeho názory na ďalšiu existenciu katolicizmu, aj keď mnohé veci iba naznačuje. Zdôrazňuje, že katolicizmus polovice 20. storočia musel prejsť od návyku odsudzovať entuziastov vo vlastných radoch ku zvláštnemu dialógu s dospelou sekulárnou mentalitou (89), čoho dôkazom je posledný vatikánsky koncil. Situácia súčasného katolíckeho kresťana sa mu javí rozpoltená, lebo viera je fixovaná na budúcnosť a na vertikálne dianie, kým jeho život je prispôbený dňaniu prítomnosti. Rozpoltenosť môže vyjadrovať tak isto rovnováhu, ako môže byť aj príčinou vzniku schizofrénie. Je to dualistický postoj, a preto aj únik pred paradoxom. Zdá sa mu, že podstata kresťanstva je niekde v paradoxnom, ale bezvýhradnom prehlásení, že eschatológia a história splynuli do jedného, že transcendencia a stvorenie sa spojili. Pomocou Abrahamovho činu (nechápe, prečo sa od neho žiada obeť, ale ide a vykoná ju) teda viazanom na okamžik naznačuje novú možnosť katolíckej budúcnosti.

E. Schillebeeck upozorňuje na nesprávne používanie pojmu sekularizácia, pretože je nezodpovedné nazývať celý proces podľa čiastkového javu, t. j. odpadnutím niektorých funkcií náboženstva a cirkví. Upozorňuje taktiež na nebezpečenstvo v budúcnosti, keď tlak racionálna hrozí urobiť z človeka a budúcnosti opäť vec, predmet objektívnej analýzy a plánovania. Zárodky

tohto nebezpečenstva a vzburu proti nemu vidí vo výstrelkoch mladej generácie (okrajové spoločnosti, hippies a pod.), Veda a technika vraj človeka iba zvečňujú a nerobia z neho dobrého človeka. Viera v eschaton nabáda vždy prekročiť už dosiahnuté s cieľom najvyššieho dobra pre človeka. Problémami sekularizácie sa zaoberá aj H. Schelsky, ale ako laik via-
v sociologickej rovine. Všíma si hlavne rôzne roviny náboženského prispôsobovania sa hľadaním nového miesta v spoločnosti.

Problémom štrukturálnych zmien v cirkvi sa zapodieva N. Greinacher. Zdôrazňuje, že doba, keď cirkvi ako celonárodné inštitúcie boli integrujúcim činiteľom, je už za nami. Preto nastáva posun od celonárodnej cirkvi k menšinovej cirkvi a bude treba zabezpečiť, aby sme sa dostávali ku kresťanstvu voľbou a nie tým, že sa nimi rodíme. Angažovanosť vidí možnú viac cez jednotlivých kresťanov ako cez kresťanské inštitúcie. Taktiež rozoberá jednotlivé čiastkové možnosti novej organizácie cirkvi, ktorá by zodpovedala súčasnému stavu urbanizácie a životu moderného človeka.

Zborník nám podáva teda prierez moderného kresťanského myslenia. Môžu sa vyskytnúť hlasy, že bude viac slúžiť pre veriacich ako pre ateistov. Domnievame sa, že je natoľko obsahovo rozmanitý a s natoľko rozporným obsahom, že môže vieru práve tak podporovať, ako ju aj rušiť, na čo sú však potrebné iné podstatnejšie podmienky. Isté je, že poskytuje možnosť vidieť aspoň v náznakoch zmeny, ktoré kresťanstvo očakávajú aj v našich podmienkach. Pre veriacich s klerikálnymi ambíciami by malo byť zasa poučením, že podobné snahy vo svetovom kresťanstve už nemajú jednoznačnú podporu, aj keď ešte podobné formy pretrvávajú, ale už iba tiež ako výraz najreakčnejších síl v kresťanstve.

Ján Bielčík